

Hamroyev Muxtor Ozodovich
Urganch davlat universiteti dotsenti
Хамроев Мухтар Озодович
доцент Ургенчского государственного университета

Gulimmatov Ikrom baxtiyarovich
Urganch davlat universiteti o'qituvchisi
Гулимматов Икром Бахтиярович, преподаватель
Ургенчский государственный университет

Gulimatova Iroda Baxtiyarovna
Urganch davlat universiteti .
“Geografiya” mutaxassisligi
magistratura bosqichi talabasi
O'zbekiston
Гулимматова Ирода Бахтияровна
магистрант Ургенчского государственного
университета по специальности «География»
Узбекистан

**XORAZM VILOYATI AHOLI PUNKTLARIDA, AHOLI SALOMATLIGI
VA TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH TIZIMINI YAXSHILASH
MASALALARI**
**ВОПРОСЫ УЛУЧШЕНИЯ ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ И СИСТЕМЫ
МЕДИЦИНСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТОВ
ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ**
**ISSUES OF IMPROVING THE HEALTH OF THE POPULATION AND
THE SYSTEM OF MEDICAL CARE FOR SETTLEMENTS IN THE
KHOREZM REGION**

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xorazm viloyati aholisi salomatligini yaxshilash va tibbiy xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash borasida amaliy takliflar muhokama qilingan. Aholi salomatligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni tahlil qilish asosida muammoni yechimi bo'yicha konstruktiv yondashuvlar taklif qilingan.

Аннотация: В данной статье рассматриваются практические предложения по улучшению качества здоровья и медицинского обслуживания жителей Хорезмской области. На основе анализа факторов, влияющих на здоровье населения, предлагаются конструктивные подходы к решению проблемы.

Annotation: This article discusses practical proposals for improving the quality of health and medical care for residents of the Khorezm region. Based on the analysis of factors affecting the health of the population, constructive approaches to solving the problem are proposed.

Kalit so'zlar: aholi salomatligi, tibbiy xizmat, tabiiy-ekologik sharoit, kasalliklar, Xorazm viloyati, ekologik inqiroz.

Ключевые слова: здоровье населения, медицинское обслуживание, природно-экологические условия, болезни, Хорезмская область, экологический кризис.

Key words: public health, medical care, natural and environmental conditions, diseases, Khorezm region, ecological crisis.

Kirish. Xorazm vohasi ijtimoiy-tarixiy rivojlanishi bevesta Amudaryo va uning suv rejimiga bog'liq bo'lib kelgan. Shu sabadan ham aholi qadimdan asosan, sug'orma dehqonchilik uchun qulay hududlarda joylashgan. Amudaryo aholining nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga balki uning salomatligiga ham o'z ta'sirini o'tkazgan. Daryoning yuqori va o'rta oqimida suvning qishloq xo'jalik va maishiy tashlanmalar bilan ifloslanishi uning kimyoviy va bakteriologik tarkibini buzilishiga olib kelgan. Viloyatda markaziy suv ta'minotining bevosita Amudaryodan boshlanishi hamda tizimda suvni tozalashning eski texnologiyasidan foydalanilishi aholini toza ichimlik suvi bilan ta'minlash sifatidagi asosiy muammolardan biri bo'lib kelmoqda.

Keyingi yillarda mintaqa iqlimida ham qisman o'zgarishlar kuzatilmoqda. Ma'lumki, Orol dengizi quriy boshlashidan oldin o'ziga xos iqlimni yumshatuvchi vazifani o'tagan, dengiz qish oylari mintaqa ob-havosini sovub ketishidan, yoz oylari uni isib ketishidan asrab turgan va, ayni vaqtda, mintaqa miqyosdagi kichik suv aylanmasini ta'minlagan. Hozirda esa Orol dengizi oldingi «yumshatuvchilik» funksiyasini yo'qotib, chang-tuz bo'ronlarini tarqatuvchi manbaga aylangan.

Ushbu ilmiy ishda tadqiqot obyekti sifatida Xorazm viloyati olingan bo'lib, ishning predmeti esa turli statistik manabalar va adabiyotlar tahlili asosida viloyat aholi salomatligi hamda tibbiy xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash borasida takliflar ishlab chiqishdan iboratdir.

Asosiy qism. Viloyatda aholi salomatligiga ta'sir etuvchi omillardan yana biri bu hudud ijtimoiy-iqtisodiy muhitidir. Xorazm viloyati xo'jalik tarmoqlari rivojlanganlik darajasi bo'yicha respublikada o'rta pog'onalarni egallaydi. Viloyat ishlab chiqarish sohalarining texnologik hamda texnik holati mamlakatning aksar hududlarinikidan unchalik farq etmaydi. Bu esa, o'z navbatida, ehtiyojlar qondirilishini ta'minlash borasidagi «zo'riqish» va hudud ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati uchun ortiqcha bo'lgan «demografik yuk» ning ortishiga sabab bo'lmoqda.

Viloyatda aholi salomatligining geografik jihatlarini o'rgangan olim M.Xamroev viloyat aholisi salomatligiga ta'sir etuvchi omillarni ichki va tashqi guruhlariga ajrtagan. Masalan Orolbo'yidagi ekologik inqirozning viloyat aholisi

salomatligiga ta'siri bu –tashqi omil bo'lsa, yer osti suvlarining sho'rliigi va yer yuzasiga yaqinligi ichiki omil sifatida qaralgan.

Viloyatda aholi salomatligi va ekologik vaziyatni yaxshilash, eng avvalo, ichki imkoniyatlarni ishga solish bilan bog'liqligi ta'kidlangan. Viloyatda ijtimoiy-iqtisodiy infratuzilma hududiy tarkibini takomillashtirish va rivojlantirish dolzarb masalaga aylanib bormoqda. Jumladan, ekologik infratuzilma tarmoqlanishni yanada taraqqiy ettirish lozim. Bozor iqtisodiyoti sharoitida, ko'rib o'tganimizdek, viloyat tibbiy xizmat ko'rsatish geografiyasida ayrim o'zgarishlar ro'y bergan.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, M.Xamroev viloyatda geoekologik vaziyat va aholi salomatligini yaxshilash masalalari uchta bosqich va yo'nalishda amalga oshirishni taklif etgan Ular:

- ❖ viloyat ijtimoiy-iqtisodiy tizimi hududiy va tarmoq tarkibini takomillashtirish;
- ❖ mintaqa sanitar-epidemiologik va tibbiy – ekologik monitoringini yaxshilash;
- ❖ viloyat tibbiy xizmat ko'rsatish sohalarini hududiy tashkil etilishini takomillashtirishni nazarda tutadi.

Mintaqa sanitar-epidemiologik holatini yaxshilash maishiy chiqindilarni tashlash, saqlash hamda ularni qayta ishlash, ya'ni ekologik infratuzilma mexanizmini yangicha tashkil etish bilan bog'liqdir. Ayniqsa, grunt suvlarining er betiga yaqinligi qattiq va kanalizatsiya chiqindilari tashlanadigan tizimni maxsus jihozlash, ayniqsa yopiq tizimli inshootlar holatiga o'tkazish tavsiya etiladi.

Ushu amaliyot qishloq xo'jaligida meliorativ tizimni yangicha tashkil etishni ham talab qiladi. Viloyatda grunt suvlarining er betiga yaqinligi, ayrim joylarda yuzaga chiqishi sanitar-epidemiologik zararlanish o'choqlarini shakllantiradi. Grunt suvlari sathini pasaytirish, eng avvalo, sug'orish hamda kollektor-drenaj tizimi faoliyatini yaxshilash bilan bog'liqdir.

Viloyat aholisini chuchuk suv bilan ta'minlash asosiy masalalardan biridir. Hozirda viloyat aholisining 87 foizdan sal ortiqrog'i sifatli ichimlik suvi bilan ma'lum darajada taminlangan. Ushbu ko'rsatkich Qo'shko'pir, Hazorasp, Yangiariq kabi tumanlarida ancha past darajadadir. Masalan, viloyatning G'arbiy chekkasida joylashgan Qo'shko'pir tumanida aholining atigi 1/3 qismi ichimlik suvidan doimiy foydalanadi.

Ekologik sharoitni yaxshilash, yuqorida ko'rib o'tilgan muammolarni hal etishdan tashqari Orol ekologik muammosini bartaraf etish hududga Qoraqumning ta'sirini kamaytirish va yana ko'kalamzorlashtirish bilan bog'liqdir. SHularni e'tiborga olgan holda hukumatimiz Orol ekologik muammosini bartaraf etish, ya'ni uning janubiy, g'arbiy qismida polder zonani tashkil etish, Amudaryo deltasini qayta tiklash bo'yicha amaliy ishlar olib borilmoqda.

Viloyatda nafas olish a'zolari kasalliklarining oldini olish cho'l zonasi bilan chegaradosh hududlarda «polder» zonasini tashkil etish, viloyatda ko'kalamzorlashtirish, bunda nafaqat mevali madaniy ekinlar, balki an'anaviy hozirda yo'qolib borayotgan daraxtzorlar maydonini ko'paytirish bilan bog'liq.

Tibbiy xizmat ko'rsatish tizimi hududiy va tarmoq tarkibini takomillashtirish masalalari tumanlarda aholining kasallanish xususiyatidan kelib chiqqan holda olib borilishi lozim. Eng avvalo viloyat markazi bilan yondosh YAngibozor, YAngiariq, Xonqa tumanlari esa tibbiy xizmat ko'rsatishning yagona hududiy majmuasini tashkil etish tavsiya etiladi.

Tibbiy xizmat ko'rsatish tizimi faoliyatini yaxshilashning keyingi yo'nalishi viloyat tumanlarida maxsus tor yo'nalishdagi kasalxona va klinikalarni tashkil etishdan iborat. Masalan, 2006 yilda Urganch shahrida urologiya markazining tashkil etilishi ushbu masala echimida olg'a bir qadam bo'ldi. SHu bilan birga tumanlarda ichimlik suvi ta'sirida yuzaga kelgan kasalliklarni davolovchi markazlarni barpo etilish tavsiya etiladi. Ushbu davolash maskanlari ayrim hollarda poliklinik yo'nalishga ega bo'lishi lozim. CHunki, iste'mol suvi bilan bog'liq kasalliklar majmuaviy yo'nalishga ega bo'lib, ushbu markazlarda aholi salomatligini tahlil va tashhis qilish, uni qayta tiklash va nazorat qilish tizimini yo'lga qo'yish talab etiladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, viloyatning ayirish va endokrin tizimi kasalliklari boshqalariga nisbatan keng tarqalgan tumanlarida urologiya, endokrinologiya, terapiya markazlari faoliyatini yaxshilash va yaqin kelajakda ularni maxsus, ixtisoslashgan markazlarga aylantirish taklif etiladi. Ayni vaqtda janubiy va shimoliy tumanlarida nafas olish a'zolari xastaliklarini davolovchi markazlarni tashkil etish lozim. Xususan, Janubiy rayondada joylashgan Xiva shahridagi Ma'mun akademiyasi qoshida ushbu guruh kasalliklarni tekshiruvchi ilmiy tadqiqot instituti barpo etilsa, maqsadga muvofiq bo'lar edi.

Tibbiy xizmat ko'rsatish tizimi hamda atrof-muhit va sanitariya-epidemiologik holatni nazorat qiluvchi muassasalarni zamonaviy texnologiya, jihoz-uskunalar bilan qurollantirish dolzarb masalalardan sanaladi.

Erkin bozor iqtisodiyoti sharoitida viloyat aholisi salomatligiga tashqi ta'sir ham ortib bormoqda. Ba'zi yuqumli kasalliklarning turli yo'llar bilan kirib kelishi tashvishlanarli holatni yuzaga keltirdi. Ayniqsa bir yoshgacha bo'lgan go'daklarni xastalanishiga, ko'p hollarda o'limga sababchi bo'layotgan kasalliklarning yangi ko'rinishlari yildan-yilga ortib bormoqda. SHu sababli chegara hududlarda sanitar-karantin tibbiy xizmat tizimi faoliyatini yanada yaxshilash va uni yanada takomillashtirish lozim.

Sog'liqni saqlash tizimi doirasida qabul qilingan bir yillik dasturlar hamda 2017-2021 yillar oralig'ida sohani isloh qilish borasidagi "Harakatlar strategiyasi"

yoʻnalishlari doirasida, joylarda tibbiy xizmatni yangicha tashkil etish ishlari yoʻlga qoʻyildi. Unga koʻra tibbiy xizmat shahobchalarini bevosita aholi yashaydigan manzilgohlarga yaqinlashtirish, ayniqsa markazlashtirish tizimidan voz kechgan holda qishloq joylarda tibbiy infratuzilmani kuchaytirish chora-tadbirlari amalga oshirilmoqda. Hududlarda qator kasalxona va klinikalar tugatilib chekka joylarda yangi vrachlik punktlari, ambulatoriya va kasalxonalar tashkil etildi. SHu bilan birga soha obʻektlarini zamonaviy tibbiy jihozlari bilan qurollantirish va kadrlar tayyorlashni kuchaytirish yuzasidan katta ishlar qilindi, tibbiyot kollejlari, tibbiyot instituti qoshida yangi ixtisoslik yoʻnalishlari ochildi.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “2022—2026-yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi toʻgʻrisida” 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son **Farmoni** ijrosini taʼminlash, Xorazm viloyati hududlarida sanoat, qishloq xoʻjaligi va xizmatlar sohasining kelgusi besh yildagi istiqbollarini hamda har bir tuman va shaharning “oʻsish nuqtalari”ni belgilash, ijtimoiy sohani rivojlantirish orqali aholi salomatligi hamda turmush darajasini yanada yaxshilash maqsadida Vazirlar Mahkamasi qarori qabul qilindi. Oʻzbekiston Respublikasining 2007 yil 19 sentyabrdagi “Sogʻliqni saqlash tizimini isloh qilishni yanada chuqurlashtirish va uni rivojlantirish davlat dasturini amalga oshirishning asosiy yoʻnalishlari toʻgʻrisida”gi PF-3923-sonli farmoni eʼlon qilindi.

Xorazm viloyatida hozirda 400 dan ortiq stansionarlar aholiga tibbiy xizmat koʻrsatmoqda. SHundan 33 tasi umumiy yoʻnalishdagi kasalxonalar, 215 tasi poliklinika ambulatoriyalari, 23 tasi feldsher-akusherlik punktlari, 170 tasi esa qishloq vrachlik punktlaridir. Ayni chogʻda bozor iqtisodiyoti sharoitida kasalxonalarning soni qisqartirildi. Bunga monand ravishda ulardagi bemorlar oʻrinlari ham kamaydi. Ushbu holat nafaqat viloyatda, balki butun respublika miqyosida yuz bergan jarayon boʻlib, bu, eng avvalo, tibbiy xizmatni qayta tashkil etish doirasida amalga oshirilgan chora-tadbir boʻlsa, ikkinchidan, ijtimoiy-iqtisodiy omillar bilan ham bogʻliq. Keng miqyosdagi ayrim ijtimoiy taʼminot, shu jumladan sogʻliqni saqlash tizimidagi ayrim bepul xizmat turlarining iqtisodiy muammolar tufayli yoʻqotilishi, kasalxonalar va ulardagi oʻrinlar sonining birmuncha kamaytirishga olib keldi. Kasalxonalarda oʻrinlar va ovqat bilan taʼminlashni pullik tizimiga oʻtkazishi engil shakldagi bemorlarni uyda davolanishga oʻtishiga sabab boʻldi.

Kasalxonalarning asosiy qismi Urganch shahrida joylashgan. SHaharda 2612 oʻrinli 17 ta turli kasalxona mavjud boʻlib, har 10000 aholi hisobiga 261,1 oʻrindan toʻgʻri keladi. SHahar sogʻliqni saqlash tizimi nafaqat shahar, balki butun viloyat aholisiga, Qoraqalpogʻiston Respublikasining yondosh tumanlari aholisiga tibbiy xizmat koʻrsatadi. Bu yerda koʻp tarmoqli viloyat, shahar, markaziy klinik kasalxonalari, asab, urologik, infeksiy, pediatriya shifo markazlari joylashgan.

Ularning aksariyati zamonaviy tibbiyot anjomlari bilan qurollantirilgan. Ushbu shifoxonalarda yuqori malakali 1500 dan ortiq vrach hamda oʻrta maxsus malakali 4000 dan ortiq xodimlar mehnat qilishmoqda. Tibbiyot xodimlari bilan aholining taʼminlanganlik darajasi ham eng yuqori koʻrsatkichga ega. Masalan, yuqori malakali tibbiyot kadrlari bilan taʼminlanganlik har 10000 aholiga 102,9 ni, oʻrta maxsus tibbiyot xodimlari esa 260,7 ni tashkil etadi. Mazkur koʻrsatkichlar, mos ravishda, viloyat oʻrtachasidan 3,8 va 2,7 marta yuqoridir.

Xulosa Aholi salomatligiga taʼsir etuvchi omillar hududiy xususiyatlarga ega. Chunki, Yer yuzasi hududlari reliefi, tabiiy sharoiti, iqlimi, iqtisodiy va demografik sigʻimi, ekologik tizimi bilan bir - biridan farqlanadi. Uning oʻzaro butunlay oʻxshash joyi umuman yoʻq. SHu sababli aholi salomatligiga taʼsir etuvchi omillar ham turlanadi.

Soʻnggi yillarda mintaqada demografik rivojlanish surʼatining pasayish jarayoni davom etmoqda. Tabiiy koʻpayish darajasi 2000 yilda 20,6, 2004 yilda 20,5 va 2022 yilda 18,7 promilleni tashkil etdi. Viloyat aholisi tibbiy xizmat koʻrsatishning ijobiy tomoni shundaki, mustaqillik yillarda qator iqtisodiy qiyinchiliklarga qaramay uni ijtimoiy muhofaza qilish, ayniqsa aholiga tibbiy xizmat koʻrsatish va sogʻligʻini nazorat qilish ishlari yaxshilandi. Natijada, aholi oʻrtasida oʻlim darajasi ancha pasaydi, oʻrtacha umr koʻrish biroz oshdi.

Xorazmda ham ayrim kasalliklar zamirida yuzaga keladigan oʻlim holati ortib bormoqda. Ayni paytda aholining turli xil kasalliklar bilan xastalanish holati ham koʻpaymoqda. Xususan, aholining birlamchi va umumiy kasallanishi hajmida ovqat hazm qilish hamda nafas olish aʼzolari xastalikasi koʻpchilikni tashkil etadi. Masalan, 2020 yilda dastlabki marotaba kasallangan bemorlarning taxminan 20 foizi ovqat hazm qilish aʼzolari kasalliklariga toʻgʻri keladi.

Kasalxonalarga murojaat qilgan bemorlar boʻyicha keyingi asosiy tarkibni nafas olish aʼzolari (18%) tashkil etadi. Qon va qon hosil qilish, asab sezgi aʼzolari, qon aylanishi tizimi (5%) kasalliklari, shikastlanish hamda zaharlanish koʻrsatkichlari (8,0%) ham ancha yuqoridir.

Viloyat aholisi salomatligi koʻrsatkichlaring respublikanikiga taqqoslaganda ancha salbiy holatlar yaqqol koʻzga tashlanadi. Xususan, soʻngi 10 yillikda, viloyatda umumiy kasallanish darajasi respublika oʻrtachasidan 1,3 marta yuqori boʻldi.

Xorazm viloyatida hozirda 400 dan ortiq stansionarlar aholiga tibbiy xizmat koʻrsatmoqda. Kasalxonalarining asosiy qismi Urganch shahrida joylashgan.. SHahar sogʻliqni saqlash tizimi nafaqat shahar, balki butun viloyat aholisiga, Qoraqalpogʻiston Respublikasining yondosh tumanlari aholisiga tibbiy xizmat koʻrsatadi.

Viloyatning boshqa maʼmuriy birliklari orasida kasalxona xizmati bilan

ta'minlanishi darajasi bo'yicha Xiva, SHovot, Gurlan va Bog'ot tumanlari biroz ajralib turadi Viloyatda aholining salomatligi bilan bog'liq muammolar murakkabligi, tabiiy sharoit, ichimlik suvining yomonligi bilan birgalikda ijtimoiy-iqtisodiy masalalar ham ahamiyatli ekanligi, tibbiy xizmat ko'rsatish tizimida sobiq tizim illatlarining saqlanib qolganligi joylarda aholi salomatligi monitoringini yo'lga qo'yish hamda zamonaviy tibbiy xizmatni tashkil etish dolzarb masalalardan sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Асанов Г.Р. Аҳоли географияси. Ўқув қўлланма.-Т.: Ўқитувчи, 1978.-220 б.
2. Атаджанов И.Ш. Формирование трудовых ресурсов Хорезмского вилаята и проблемы их использования. Автореф. дисс. канд. геогр. наук.-Т., 2002.-23 с.
3. Баратов П. Ўзбекистон табиий географияси.-Т.: Ўқитувчи, 1996.-262 б.
4. Бўриева М.Р. Ўзбекистонда оила демографияси.-Т.: Университет, 1997.-181 б.
5. Гиренюк Ф.И. Экология цивилизации, ноосфера.-М.: Наука, 1987.-182 с.
6. Досчанов Э. Д., Кутлимуродов Р. С. Хоразм вилояти аҳолисининг тоза ичимлик сувидан фойдаланиш шароитини яхшилаш чора-тадбирларини санитария гигиеник нуқтаи назардан асослаш // Экологическое образование и устойчивое развитие. – Нукус, 2004.- с. 80-82.
7. Комилова Н.Қ., Солиев А.С. Тиббиёт географияси.-Т.: Истиқлол, 2005.-162 с.
8. Матниёзов М. Хоразм тарихи.-Урганч: Хоразм, II том, 1997.-298 б.
9. Назаров М.И. Территориальная организация медицинского обслуживания населения в сельской местности (по примеру Наманганской области. Автореф. дисс. канд. геогр. наук.)-Т., 1996.-24 с.
10. Нигматов А.Н. Экология.-Т.: Чўлпон, 2006.-126 ц.
11. Прохоров Б.Б. Социальная экология.-М.: Академия, 2005.-413 с.
12. Расулов А.Р., Ҳикматов Ф.Ҳ. Айтбоев Д.П. Гидрология асослари.-Т.: Университет, 2003.-327 б.
13. Рахимбеков Р.У., Донцова З.Н. Ўрта Осиё табиатини географик ўрганиш тарихи.-Тошкент. "Ўқитувчи", 1982.-200 б.
14. Салиев А. Хамраев М., Казбеков Б. Проблемы социально-экономического и демографического развития Нижнеамударьинского района // Вестник Казгу.-Алматы, 1998.-№ 12.-С. 63-65.
15. Саушкин Ю.Г. Географические очерки.-М.: Географгиз, 1947.-421 с.
16. Солиев А.С. Иқтисодий ва ижтимоий географиянинг долзарб масалалари. Т.: Университет,-1995.-56 б.

17. Солиев А., Комилова Н. Аҳоли саломатлигининг географик хусусиятлари ва нозогеографик вазият // ЎзМУ хабарлари, №1, 2000.-Б. 12-17.
18. Солиев А., Комилова Н. Медицинская география аридных территорий // Проблемы освоения пустынь.-Ашхабад., 2000. №4.,-С. 54-60.
19. Солиев А.С., Хамроев М.О., Комилова Н.Қ. Тиббиёт географиясининг баъзи бир масалалари // Ўзбекистон География жамяти ахбороти, XVIII том.-Т., 1997.-Б. 77-79.
20. Турдымамбетов И.Р. Медико-географический анализ дельты Амударьи и улучшение ее санитарно-гигиенической ситуации. Автореф. дисс. канд. геогр. наук.-Т., 2005.-22 с.
21. Хамроев М.О. Хоразм вилояти ижтимоий экологияси ва аҳоли саломатлигининг географик хусусиятлари // геог.ф.ном. ол. уч. тай. диссертация-Т.: Университет, 2009
22. Қодиров А.А. Тиббиёт тарихи.-Т.: Ибн Сино, 1993.-271 б.
23. Қурбонниёзов Р. Хоразм географияси.-Урганч: Хоразм, 1996.б 115.
24. <https://lex.uz/en/docs/-5939831>